

TÜRK MİTOLOJİSİNDE TANRI VE TANRIÇALAR

Dr. İLKER ŞAHİN

- Kayra Han, Kayır Han ya da Kayrakan, **Türk ve Altay mitolojisi**nde yer alan yaratıcı ve baş tanrıdır. Altay, Tuva, Hakas ve Yakut mitolojilerinde ön plana çıkmaktadır. **Babası ilk Tanrı olan Gök Tengri'dir, annesi yoktur.**
- Bütün **Tanrıların Babası ve İnsan oğlunun atası** olarak belirtilmiştir. Kayra Han'ın yeryüzünü yaratmasının ardından **dokuz dalları olan bir çam diktiği ve bu dallardan dokuz kişinin türeyeceği** belirtilmiştir.
- Kayra Han, Türk mitolojisi

Kayra Han

Kayra Han, genellikle gökyüzü ve doğa güçleriyle ilişkilendirilir ve evrenin ilk düzenini sağlayan figür olarak karşımıza çıkar. Başlangıçta, uçsuz bucaksız, derin ve karanlık bir su kütlesi vardı. Ne yer ne de gök mevcuttu. Bu sonsuz suyun üzerinde, yaratıcı ve yüce Tanrı Kayra Han (veya Kayrakan) yalnızdı. Bir rivayete göre, su dalgalandı ve **Ak Ana (Ak Ene)** suyun içinden çıkarak Kayra Han'a "**Yarat!**" diye seslendi ve tekrar suya gömüldü. Kayra Han bu ilhamla harekete geçti ve kendine benzer bir varlık yarattı.

Kayra Han, yeryüzünü yarattıktan sonra 17 kat göğü yarattı ve en yüksek katına (17. kat) yerleşti. Yeryüzü ile göğü birbirine bağlamak için Uluğ Kayın (Yaşam Ağacı) denilen dokuz dallı kutsal bir ağaç dikti. İyiliği ve aydınlığı temsil eden oğlu Ülgen'i gökyüzünün yüksek katlarına, karanlığı ve kötülüğü temsil eden Erlik Han'ı ise yeraltı dünyasına gönderdi. Son olarak da Ulukayın'ın dallarından dokuz insan atası yaratarak insan soyunun türemesini sağladı.

Türk mitolojisinde Bay Ülgen, baş tanrı Kayra Han'dan sonraki en büyük tanrıdır. İyilik, merhamet, güç, cömertlik, bolluk, gıda ve verimli yağmuru sembolize eder. Bazı Türk kavimlerinde Ülken, Ülgön, Ölken, Ülken, Jürgen şeklinde, Moğollarda Ulgan, Sibirlerde Ürüng Ay Toyun şeklinde telaffuz edilir. Ünvan olarak isminden sonra Han ifadesi ve isminden önce genelde Bay veya Bey ifadesi kullanılır. Ülgen'in anlamı "muhteşem", Ulgan'ın anlamı "başı ve sonu olmayan" demek olduğu düşünülmektedir.

Ülgen, insanların koruyucusu ve iyiliğin sembolü olarak Kayra Han tarafından yaratılmıştır. Kayra Han evrenden önce de vardı. Ama Ülgen evren ile birlikte var olmuştur, evrenin içini var eden ve düzenleyen Ülgen'dir. Türk mitolojisinin tek tanrıclıktan çok tanrıclığa doğru gittiği görüşüne göre Ülgen, Kayra Han'ın iyi ve merhametli yönünü yansıtmaktadır. Gerçekten de Kayra Han giderek daha belirsiz olmuş veya Ülgen ile özdeşleşmiştir. Yaratılış destanının bazı versiyonlarında Erlik'i Ülgen, bazılarında da Kayra Han cezalandırır. Bu durum özdeşleşme sürecinde bir geçiş evresidir. Rakibi kötülük ve yeraltı tanrısı olan Erlik ne yaparsa yapsın onu alt edemez.

Göğün 16. Katında Altın Dağ'da, altın kapısı olan altın bir sarayda yaşar karısıyla birlikte ikamet etmektedir. Ülgen altından tahtta otur, Göklerin tanrısı, yıldızları, yıldırımları ve gök gürültüsünü ortaya çıkarıp onları yöneterek hakimiyetini göstermektedir.

ÜLGEN

- Yanında büyük bir kalkanı bulunur. Elinde yıldırımlar gönderen bir yayı vardır. Yıldırımlar ve şimşekler onun silahıdır. Yıldırımla vurduğu yer kutsallık kazanır.
- Kayra Han'dan sonra ikinci derecede öneme sahiptir. Gök cisimlerini yönetir. Göksel ve meteorolojik olayların ilk kaynağıdır. Biri ak, diğeri kara iki taşla gelerek (veya Korbolko Kuşu ile bu taşları göndererek) insanlara ateş yakmayı öğretmiştir.
- Yedi oğlu ve yedi kızı vardır. Gökçe (mavi) renk ile simgelenir. Göğün hakimidir. Dünyayı taşımaları veya destek olmaları için üç tane balık yaratmıştır. Elindeki topuzu, yaşam ağacının köklerine benzer ve öylesine dallı budaklıdır.
- Ülgen genellikle bulut, ışık ve doğa unsurlarıyla beraber cenneti simgeleyen parlak bir atmosfer tasvir edilir ve böylece karakterlerin özellikleriyle soyut bir tarzda ifade edilir.

Betimlemelerde genel olarak **upuzun saçı, elinde meşhur kalkanı ve yayı ile karşımıza çıkmaktadır.** "Akğanlar (Beyaz Oğlanlar)" ya da "Kıyatlar" adıyla anılan 7 oğlu, "Akkızlar" ya da "Kıyanlar" adıyla anılan 9 kızı vardır. Fakat erkek çocuklarının her biri mitolojide bazı görevler alırken kız çocukları hakkında pek bir bilgi bulunmamaktadır.

Bay Ülgen'in dünya üzerinde, altından çok gösterişli bir sarayı olduğuna inanılmaktadır. Bu sarayın, dünyanın tam merkezinde olduğu fikrini belirtmek amacıyla kuzey: kara, güney: kırmızı, doğu: mavi, batı: ak ve merkez: sarı şeklinde betimlenmiştir. **Tam tepedeyse kutup yıldızını ifade eden ve gök kubbeyi taşıdığına inanılan Demir Kazık bulunmaktadır.**

Bir şaman eğer Tanrı Ülgen'e ulaşmak isterse, ritüel esnasında Demir Kazık'a tırmanmalıdır. Bir diğer inanıştaysa tanrının şamana bir hayvan ya da ak sakallı yaşlı bir adam kılığında gözükmesiyle açıklanmaktadır. Şamanın tanrıya ulaşması yılda bir kez gerçekleşmekte ve gelecek yıl yaşanacak olaylar hakkında kehanet alma amacıyla yapılmaktadır.

ERLİK HAN - YERALTI VE KÖTÖLÜK TANRISI

Bir denizde suyun yüzeyinde toprak parçası gören Ülgen daha dikkatli baktığında insana benzer bir kil tabakasının olduğunu fark eder. Toprağın parçasına eğilerek insana dönüşsün dedi ve toprak parçası o anda insana dönüştü. Ülgen insana dönüştürdüğü kişiye erlik adını verdi. Ona kardeşi olmasını söyledi ve Erlik Ülgen'in kardeşi oldu. Erlik yaratıldıktan sonra sürekli gezdi eğlendi ve bir süre sonra hırslanarak her şeyden üstün olmak istedi ve Ülgen'i de düşman olarak gördü.

- Ülgen'e göre zıt bir karaktere sahiptir. Fitne ve fesatlığın başrolünde yer almaktadır. Şaman dinine göre Yer altı Dünyasının hakimiyeti onun elindedir.
- İnsanların kötülüğünü isteyen, kötü bir ruha sahip olan Erlik, aynı zamanda güçlü ve kuvvetli anlamı da taşımaktadır. Altay Türklerinde kötülerin başkanıdır. Erliğin ortaya çıkmasıyla dünyada iyi ve kötü mücadeleleri baş göstermeye başlamıştır.
- Erlik; kötülüğü, hırsı, açgözlülüğü ve her türlü fenalığı sembolize eder. Erlik kendi yaratılışı gereğince, kötü şeyleri seçer ve kötü işler yapmayı tercih eder. İyi şeylerin temeline ve köküne muhaliftir, kendiliğinden onlara karşı çıkar, düzen sulh istemez.
- Kara, parlak saçları omuzlarından beline kadar sarkacak derecede uzundur. Çatallı uzun keçisakalı dizlerine kadar uzanır ve yine sarkık uzun bıyığını kulaklarına asmıştır. Gözleri arasındaki mesafe 6 metredir, göz kapakları bir karıştır. Gözleri ve kaşları kömür gibi karadır. Köpek dişleri dudağından dışarı sarkar.

Erlik şeklindeki kapı kilidi. 5

ERLIK
HAN

NURAY

Yeraltı diyarında kara çamurdan bir sarayda veya duvarla çevrili kara demirden bir sarayda yaşar. Erlik'in sarayı insanların gözyaşlarından oluşan dokuz nehrin birleşerek Toybodım (Doymadım) Nehri'ne dönüştüğü yerde korkunç su canavarlarıyla dolu olan Bay Tennis (Bay Deniz)'in yanında **bulunmaktadır**. Erlik'in dokuz oğlu ve dokuz kızı vardır. **Kara Oğlanlar** olarak anılan Dokuz oğlu, adlarıyla birlikte şunlardır: **Karaş Han**, **Matır Han**, **Şingay Han**, **Kömür Han**, **Badış Han**, **Yabaş Han**, **Temir Han**, **Uçar Han**, **Kerey Han**.

ERLİK HAN

MİTOLOJİ
101

Tokmağa benzeyen çenesinden, çatal biçimli sakalları yere kadar uzanır.

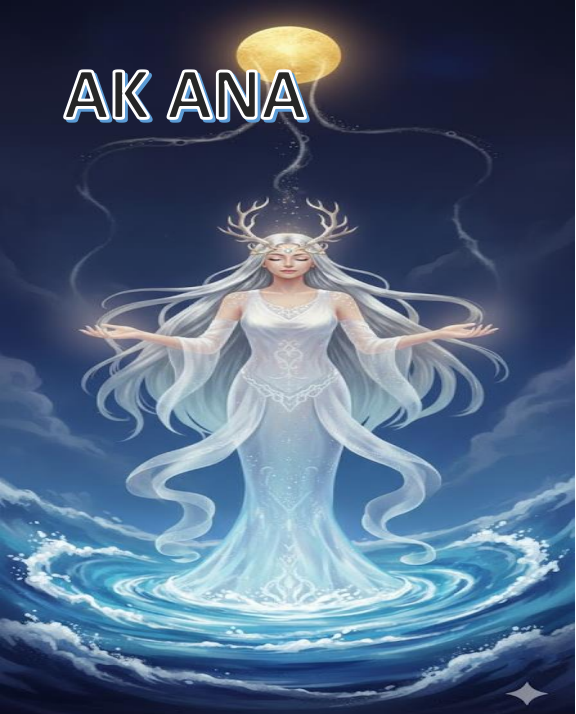
Domuz dişlerine benzeyen bıyıkları, kulaklarının arkasına kadar varır. Bu özelliklere kara ve kıvrıkcık saçları eşlik eder. Genel olarak sağlam vücutlu ve yaşlı görünümüyle **binek hayvanı olan kara boğa üzerinde tasvir edilir.**

ERLİK HAN

Yaratılış destanında Erlik, Bay Ülgen'in yarattıkları üzerinde hakimiyet kurma isteğinde ısrarcı olunca **Bay Ülgen tarafından lanetlenir ve bunun sonucunda yerin altına hapsedilir.** Kötü karakterimizin bir diğer ihtiyacı da kötülüğüne yaraşır bir mekandır. Erlik'in mekanı olan cehennemde, ne güneş ışığı ne de ayın parıltısı vardır; yerin yedi kat dibindedir. Bu korkunç mekana kimse gitmek istemez hatta adını bile anmaktan çekinir.

AK ANA

Ak Ana'nın Özellikleri

Ak Ana genellikle su, nehir ve deniz tanrıçası olarak bilinse de *yaşamın başlamasına öncülük ettiği için* çok daha önemli bir rolü üstlenmektedir. Henüz hiçbir şey yaratılmamışken sonsuz sulardan çıkarak Tanrı Ülgen'e yaratma ilhamı vererek derin sulara tekrar dalmıştır.

Işıktan bedeni vardır. Başında gücü simgeleyen ve taca benzeyen zarif BOYNUZLARI vardır.

1.Doğa ve Elementlerle Bağlantısı:

1. Su kaynaklarının, göllerin ve nehirlerin koruyucusu olarak kabul edilir.
2. Yaşamın ve doğurganlığın sembolüdür; bitki ve hayvanların büyümesini sağlar.
3. Bazı anlatılarda, gök ile suyu birleştiren kutsal bir güç olarak görülür.

2.Mitolojik Rolü:

1. İnsanlara hayat verir ve onları korur.
2. Genellikle yaratılış mitlerinde, dünyanın oluşumuna katkıda bulunan bir anne figürü olarak yer alır.
3. Ak Ana, kötü ruhlara karşı koruyucu ve iyilik getirici bir figürdür.

3.Temsili:

1. Çoğunlukla yaşlı ama güçlü ve bilge bir kadın olarak tasvir edilir.
2. Beyaz elbiseler giymiş ve gökyüzü veya su ile sembolize edilmiştir.

4.Türk Mitolojisindeki Önemi:

1. Ak Ana, özellikle Altay, Hakas ve Tuva mitolojilerinde önemli bir yerdedir.
2. İnsanların yaşam kaynağı olarak kabul ettiği su ve gökyüzü elementleriyle doğrudan ilişkilidir.
3. Bazı destan ve şamanik ritüellerde, Ak Ana'ya dualar ve şükürler edilir.

Güzellik Tanrıçası: AYIZIT

Ayızıt, Türk mitolojisinde güzelliğin ve zarafetin sembolü olan tanrıçadır. Özellikle Yakut ve Altay mitolojisinde yer alır.

- Kuğu kuşları ile ilişkilendirilir.
- Gümüş tüylü bir kısrak suretinde iner. Yele ve kuyruklarını kanat gibi kullanır.
- Süt gölünden getirdiği damlayı çocukların ağzına damlatır
- İnsanların ve hayvanların yavrularını korur.
- Doğum yapan kadınlara ruh getirir ve çocukları kötülüklerden sakınır.
- Sümer ve Yunan mitlerindeki İştâr ve Afrodit'e (Venüs) benzer."

KARLIK

- Ülgeni kurbanın ruhuna ulaştırmada yardımcı olan tanrıdır. Suyla birlikte görülen ve onunkine benzeyen görevi olan bir ruhtur. İşareti dumandır.
- Türk ve Altay mitolojisinde Duman Tanrısı olarak bilinir. Karluk Han ismiyle de anılır ve sembolü dumandır. İnsanların yaşamlarını denetleyen, bir değişik olduğunda da Ülgen'e ileten mitolojik karakterdir. Kurbanlar yakıldığı zaman çıkan duman, Karlık Han'ın geldiğinin habercisidir.

OĞUZ KAĞAN

Oğuz Kağan, Türklerin **ilk hükümdarı ve efsanevi atası** olarak bilinir.

1. Hem **mitolojik** hem de **tarih öncesi Türk destanlarında** yer alır.
2. Oğuz Kağan Destanı, Orta Asya Türk kültüründe önemli bir efsanedir.

Oğuz Kağan'ın hayatı, daha doğumundan başlayarak olağanüstü olaylarla doludur. Yüzünün maviye çalan al renkli, ağzının ise ateş gibi olduğu bilinir. Çok çabuk büyümüştür ve doğar doğmaz bir kere süt emip, ardından çiğ et yediği söylenir.

Oğuz Kağan'ın gücü simgeleyen boynuzlu bir tacı vardır. Ormanda tek boynuzlu bir yaratıkla vurularak öldürdüğü bilinir. Bu yaratığın ise gergedan veya şeytan olduğu kabul görmüştür.

Bir gün avlanırken, adanın ortasında bir ağaç kovuğunda ılık saçan güzel bir kıza denk gelir. Yarsub isimli bu kızla evlenir ve 3 oğlu olur. Yıllar sonra bir gün gökten güçlü, mavi bir ışık düşer ve ortasında güzel bir kız bulur. Gök-Kal isimli bu kızın başında kutup yıldızı gibi ateşten bir ışık demeti bulunur. Bu kızla da evlenir ve 3 oğlu daha olur. Rüyasında gördüğü gümüş oku bulup getiren ilk üç oğluna, oku bölerek paylaşır. İkinci karısından olan üç oğluna da yine rüyasında gördüğü altın oku paylaşır.

SUYLA

- SUYLA, Güneş ve Ay'ın kırıntılarından yaratılmıştır. Altay Türklerine göre Suyla, at gözlü, kartal gagalı, eşek kulaklı ve yılan saçlıdır.
- Ağaçkakan Suyla'nın sembolüdür. Ülgen'e Yayıkla birlikte kurbanın ruhunu ulaştırır. İnsanların hayatını kontrol eder ve bir değişiklik olduğu zaman Ülgen'e bildirir. Bundan dolayı iki dilli de denir.

Suyla

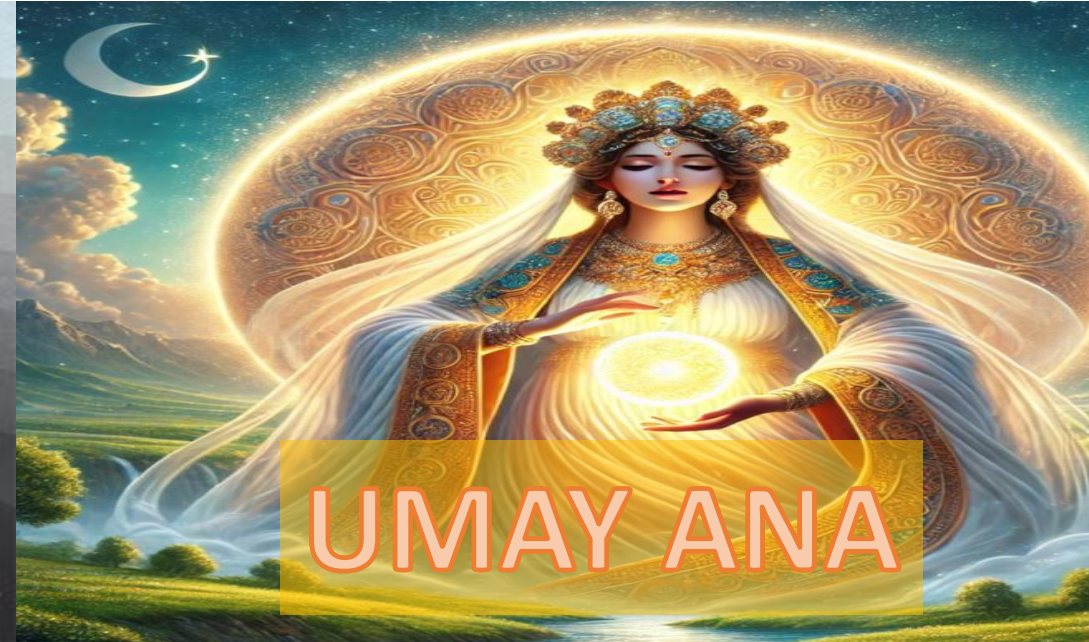

- Tanrı Mergen her şeyi nişancı ve okçu olarak bilinmektedir. Yunan mitolojisinde yer alan Hermes'i (Merkür) anımsatmaktadır.
- Akıl tanrısı ve bütün bilgilerin sahibi olarak bilinen Hermes aynı zamanda O karanlığın güçlerini yenen tanrıdır, çünkü "o her şeyi bilir ve her şeyi yapabilir"
- Kayra Han'ın oğlu, Ülgen'in ise kardeşi olan, bolluk ve bereketliliği de simgeleyen Mergen, göğün 7. Katında yer alır.
- Moğolca kelime anlamı olarak bilge demektir. Okçuluk yeteneği çok fazla ön plandadır ve onun bu özelliği avcılıkla bağdaştırılır. Ok ve yayla da tasvir edilir ve okuyla da bilgelik dağıtır. Güçlü olduğu için her şeyi bilmez fakat her şeyi bildiği için güçlüdür.

- Umay, çocukları ve hayvan yavrularını koruyan bir tanrıçadır. Türk mitlerinde, Umay anaya, savaşa giden yiğitler, savaşta başarı kazanmak için dua ederler ve ona “Umay beg” gibi eril bir nitelik vererek seslenirlerdi. Bazı topluluklarda da Umay ölüm meleğidir. Sümer mitlerinde de Venüs ile özdeşleştirilen İnanna, hem aşk hem de savaş tanrıçasıydı. Yani hayatı ve ölümü yönetiyordu.
- Umay, Türk mitolojisinde doğurganlığı temsil eder. Bereket, doğum sembolünü taşıyan, çocukları ve kadınları koruyan en önemli tanrıçalardan biridir. Umay Ana dişi ve üç boynuzlu olarak tasvir edilmiştir. Bazen kuş kılığına da girebilen beyaz elbiseli aynı zamanda beyaz saçlarıyla ve kanatları olan bir ilahi varlıktır.
- Gökyüzünde yaşadığı bilinmektedir. Altay Türklerinde Umay iyilik meleği, güzel yüzlü, adeta kuğu gibi bembeyaz saçlarıyla ve yanında betimlenen beyaz da bir atıyla orta yaşlarında bir kadın olarak betimlemişlerdir. Yeryüzünü bereketlendirerek, çocukları korur. Çocuk sahibi olmak isteyenler Umay’a kurban adarlar.

Umay ve Hayat Ağacı

Çoğu kaynakta yalnızca **doğurganlık tanrıçası** olarak nitelendirilip bu nedenle sadece kadınlar, anneler ve çocuklar ile ilişkilendirilen **Umay**, aslında bundan daha fazlasıdır. Yalnızca çocukları değil; tüm insanları koruyan, onlara mutluluk veren bir tanrıçadır. Kırgızlar'a göre Umay, bol mahsul almaya ve mülkün artmasına da yardımcı olan bir bereket tanrıçasıdır. Yeryüzüne inmek için gökkuşağını kullanan Umay, istediği zaman kuş kılığına girebilir. Umay, **Gök Tanrı'nın** kızıdır ve **hayat ağacının** sahibidir.

Ayasofya Camii'nden Umay Ana, Mahiye Morgül

Kars'ta bulunan Umay Ana Figürü, WebTekno

UMAY
ANA

Türk mitolojisinde doğanın döngüsü, ailenin bekası ve yeni neslin sağlığı yalnızca emek ve topraktan değil; görünmez bir ruhani koruyucudan da beslenir. Bu koruyucu gücün en köklü ve şefkatli simgesi, bereketin, **anneliğin ve yaşamın kutsal tanrıçası** sayılan Umay Ana'dır.

UMAY
ANA

Umay, çocukları, **hamile ve lohusa kadınları, yeni doğmuş bebekleri ve filizlenen canlılığı gözetken yüce bir varlık olarak kabul edilir.** Göğün katlarından indiğine inanılır; yeryüzünde ise aile ocağının, doğurganlığın ve varoluşun sürekliliğinin sembolüdür. Onun varlığı hem şefkati hem bereketi temsil eder.

İnanca göre **Umay, çocuk doğmadan önce gökten getirdiği yaşam ruhuyla varlığı hazırlar;** doğum sırasında ve sonrasında anne ve bebeği gözetir. Özellikle ilk üç yıl boyunca çocuğun yanında olduğuna, ayrılması hâlinde hastalık ya da zarar gelebileceğine inanılır. **Bu koruyuculuk aile ocağının kutsallığını ve yaşamın sürekliliğini destekleyen temel işlevlerinden biridir.** Aynı zamanda toprağın bereketi ve doğanın dengesinin de güvencesi sayılır.

Gökyüzünde yaşayan ve kurbanı Ülgen'e taşıyan ruh olarak bilinir. Bu yüzden Ülgen'e en yakın ruhtur. Elindeki yayın iki ucunda, kanatlı at bulunur. Kalkanında ise çift başlı kartal simgesi yer alır. Utkucu ismiyle de anılır. Şamanlar ruhsal seyahatlerinde göğün katlarında DEMİRKAZIK'a kadar gidebilir onun ötesine geçemezdi. Burdan ilerisine ancak ÜLGEN'e en yakın olan UTKUUÇİ gidebilirdi.

DENİZ TANRIÇASI (GEYİK TANRIÇA)

Dişi geyik bir ilahedir ve vücudundaki lekeler yıldız işaretleri olarak görülür. Dişi geyik eski Hun anlatılarında yol gösterici rolü oynar.

KIZAGAN HAN

Savaş Tanrısı - Göğün 9. Katı

KIZAGAN

Türk mitolojisinde Kızagan Han, Ülgen'in oğludur. Göğün 9. katında oturur. Çok kuvvetli tanrı anlamına da gelir.

Roux'a göre 9. Kat Mars'ın konumlandırıldığı gök katıdır. Kızagan Han, Banzarov'a göre, savaş tanrısıdır. Onlarca tehlikeli geçitlerde orduyu yönetmek ve düşmanı yenmekte, bu koruyucu ruhun yardımı olur.

Altay Kamı göğe çıkarken Kızagan Han'ı "kırmızı yularlı, kızıl erkek deve sırtında, gökkuşağı asalı baba!" diye çağırır. Buna bakarak, onun kırmızı renk ile simgelendiği sanılmaktadır. Çoğu zaman görkemli AT üstünde tasvir edilir.

OD ANA

ATEŞ TANRIÇASI

- Yakut Türkleri tarafından **Ateş Tanrıçası** olarak betimlenen Od Ana; **Türk**, **Altay** ve **Tatar mitolojilerinde**, ateşin kutsallığı ve önemi konusunda toplumda merkezi bir rol oynamıştır.
- Od Ana (ATEŞ TANRIÇASI), bu kültürlerde ocak ve ateşi koruyan varlıktır. Genellikle kırmızılar giyinmiş ve örgülü, uzun, kırmızı saçlara sahip yaşlı bir kadın olarak tasvir edilir.
- Ateşin yalımıyla dalgalanan kırmızı ipekten bir kaftanı vardır. Bu renkler ateşi ve ışığını temsil eder. Aynı zamanda genellikle al kısırak üzerinde gezindiği görülür ki bu da ateşin gücünün ve hızının temsidir.

SEMRÜK BÜRKÜT

Yakut Türkleri'nde **Öksökö Kuşu** da denilen çift başlı kartal figürüdür. Bakır tırnaklı, sağ kanadı ile güneşi, sol kanadı ile ayı kaplayan devasa bir kartal olarak tasvir edilir. Varlığı Kozmik düzenin bir parçasıdır.

Çift başlı kartal kullanım bakımından en çok Türkiye Selçukluları dönemlerinde bulunmaktadır. Buna örnek olarak Konya İnce minarede bulunan bir kabartmada, Erzurum Çifte Minareli Medresesi Portalın da bulunmaktadır (Göksu, s. 126, 2016). Çift başlı kartallar bakır tırnaklı, altın renginde kanatlarıyla bilinmektedir. Sağ kanatları Güneş'i, sol kanatlarıyla da Ay'ı kaplamaktadırlar.

Yaşam Ağacının en üst kısımlarında yaşarlar. Tanrı Ülgen'i temsil eder. Çift başlı kartal pençeleri ile güneş ve ay'ı tutarak yıldırımları indirmektedir.

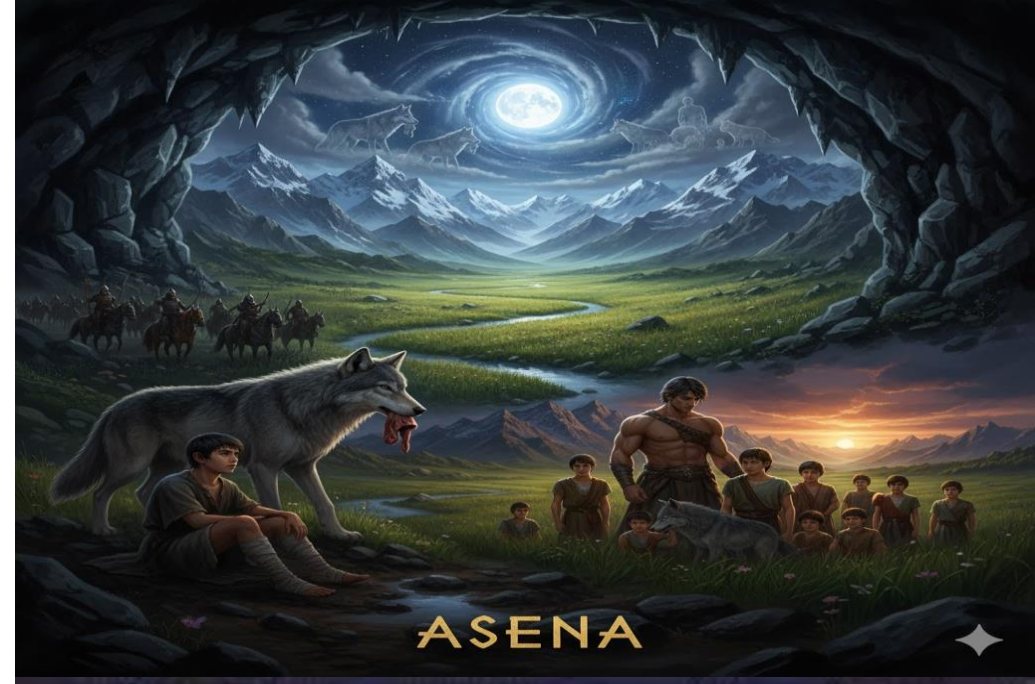
ASENA

Asena Türk mitolojisiinde önemli bir rol oynayan efsanevi bir dişi kurttur. Eski Türklerin en mühim hükümdarlarının mensub olduğu Aşina, Zena, Asen veya Şunnu adı verilen sülale, efsaneye göre bu dişi kurt'dan türemiştir.

DİŞİ KURTTAN TÜREYİŞ MİTİ

- Tü-küe „Tü-küe kavimi Hiung-nu’ların bir koluydu. Hükümdar soyunun isimi A-Se-Na idi. Kendilerince ayrı bir ordu kurmuş, ama sonradan komşu bir kavim tarafından yenilgiye uğramışlardı. On yaşında bir çocuğun haricinde bütün kavimleri katliama kurban gitmişti.
- Düşman askerlerinin hiçbirisi bu çocuğu öldürmeye cesaret edememişti. Çocuğun ayaklarını kesip, onu bir bataklığa attılar. Orada bir dişi kurt vardı, çocuğu et ile besledi. Böylece çocuk zamanla büyüdü ve dişi kurt ile çiftleşti.
- Kurt derhal gebe kaldı. Düşmanların kralı, çocuğun hala yaşadığını öğrendi ve öldürtmek için tekrar adamlarını gönderdi. Adamlar çocuğun yanındaki dişi kurt’u öldürmek istemediler. Dişi Kurt derhal “Kao Çang”ın (Turfan)’ın Kuzeybatısında bulunan bir dağın üstündeki mağaraya kaçtı.
- Mağaranın içinde bir kaç yüz “li” genişliğinde, uzun otlarla kaplı ve etrafı dağlarla kapalı bir ova vardı. Dağın içine kaçan dişi kurt, bu yerde on oğlan çocuk doğurdu.
- Çocuklar büyüyünce dışarıdan kadınlar aldılar. Bu kadınlar hamile oldu. Çocukların hepsi ayrı bir soy adı aldı. Birisinin soy adı A-Se-Na oldu.” Bunun yanında efsanenin başka şekillerde bulunmuştur. Ayrıca daha geç zamanlardan kalan, sonradan geliştirilmiş daha detaylı ya da daha kısa olan şekilleride vardır.

- **ÖTÜGEN ANA** (Ötüken Umay / Ötüken Ruhu / Yer Ana)
- **Kimdir?**
- **Ötüken Ana**, Türk mitolojisinde **yeryüzünün, doğanın ve vatanın koruyucu dişi ruhudur**.
Kimi kaynaklarda “**Yer Ana**” veya “**Toprak Ana**” ile özdeşleştirilir. Türklerin kutsal saydığı **Ötüken Dağları** ve **Ötüken Ormanı** onun **bedeni ve ruhu** olarak kabul edilir.

◆ **Sembolik Özellikleri**

Özellik	Anlamı
Dişil Ruh (Ana)	Doğurganlık, bereket, ana yurt sembolü
Toprak / Orman / Dağ	Doğanın ve yurdun kutsal koruyucusu
Kut Kaynağı	Devletin ve kağanın meşruiyetini sağlayan güç
Koruyucu Ruh	Türk halkını dış tehditlerden koruyan kutsal varlık

YAYIK HAN

Ak Yayık, Ülgen'in elçisi ve habercisidir. Ülgen, göğün en üst katında oturur ve yeryüzüne doğrudan inmez; emirlerini, Ak Yayık gibi ruhsal araçlarla iletir.

Bu yüzden Ak Yayık, insanlarla Ülgen arasında köprü işlevi görür. Fırtına, gök gürültüsü veya şimşek olduğunda, "Ülgen konuşuyor, Ak Yayık geliyor" denirdi.

Ak Yayık, bazen beyaz ejderha ya da ışık yılanı (nur yılanı) biçiminde betimlenir. Bu, onun gökyüzünde kıvrılarak ilerleyen şimşek veya gökkuşağıyla özdeşleştirilmesinden kaynaklanır. İnsanları kötü ruhlardan korur; özellikle kara rüzgâr (kötü yel) ruhlarına karşı mücadele eder. Bu yüzden şamanlar, fırtına duası sırasında "Ak Yayık'ı çağırma" töreni yapar.

Yayık: Ülgen ile insanlar arasında haberci ruh.

